

Radikalizmi në shpjegimin e konflikteve shtetërore

Lavdosha **AHMETAJ**

Abstrakt: Radikalët argumentojnë se imperializmi sjell rivalitet midis shteteve në zhvillim, duke krijuar në bazë të interpretimit të realistëve një “përleshje” për balancën e fuqisë. Për radikalët, imperializmi prodhon një sistem ndërkombëtar hierarkik, në të cilin ka mundësi për disa shtete, organizata e individë, dhe pengesa për disa të tjerë. Shtetet e zhvilluar mund të zgjerohen, duke krijuar mundësinë për shitjen e mallrave dhe fitime në eksport. Në të njëjtën kohë, shtetet në zhvillim janë gjithmonë të varur dhe pengohen nga veprimet e shteteve të zhvilluara. Hobsoni, i cili e qortoi imperializmin si joracional, të rrezikshëm dhe potencialisht konfliktues, nuk e shihte atë si të pashmangshëm.

Fjale kyçe: kapitalizëm, shtet, konflikt, kontradita, eksport, fitim

Abstract: The radicals argue that imperialism brings rivalry among developing countries, creating, on the basis of the realistic interpretation a “struggle for the power balance. For radicals, the imperialism produces a hierarchical international system, which creates opportunities for several countries, organizations and individuals and obstacles for others. Developed countries could expand, creating the opportunity for the sale of goods and profits from the exports. At the same time, developing countries are always dependent and hindered by the actions of developed countries. Hobson, who rebuked the imperialism as irrational, dangerous, and potentially conflicting, did not see it as inevitable.

Keywords: capitalism, state, conflict, contradictions, export, profit

1. Hyrje

Në qoftë se ka një rënie dakord të dy teorive, liberalizmit dhe realizmit, për mënyrën se si ato përshtaten me sistemin ndërkombëtar, kjo gjë nuk është e njëjtë për radikalizmin. Megjithatë, ka një grup pikëvështrimesh që bashkohen në besimin radikal të bazuar në doktrinën materialiste

të Marksit (Marks, 1976).

Grupi i parë i besimeve në radikalizëm gjendet në analizën historike. Për liberalët dhe realistët historia jep informacione dhe pika të cilat përdoren në bazë përgjithësimi, për radikalët analiza historike është thelbësore. Rëndësi të veçantë ka historia e procesit të prodhimit. Gjatë evolucionit të procesit të prodhimit nga feudalizmi në kapitalizëm, modele të reja të marrëdhënieve sociale fillojnë të zhvillohen. Radikalët janë më shumë të interesuar për marrëdhëniet midis prodhimit, marrëdhëniet sociale dhe fuqinë. Shkrimet e Karl Marksit (1818-1883) janë thelbësore në teorinë radikale, edhe pse ai nuk analizoi drejtpërdrejt çështjet e ditëve të sotme. Marksi teorizoi mbi evolucionin e kapitalizmit në bazat e ndryshimit ekonomik dhe luftës së klasave: kapitalizmi në Europën e shekullit 19-të lindi nga ish-sistemi feudal. Në kapitalizëm, interesat private kontrollojnë punën dhe tregun e shitjes, duke krijuar klasa të cilat duan ta lirojnë veten nga këto lidhje. Një përplasje e pashmangshme ndodh midis klasës borgjeze kontrolluese dhe klasës punëtore të kontrolluar, që quhet proletariati. Nga kjo përplasje e dhunshme, një rend i ri socialist lind.

Interpretimet bashkëkohore fillojnë me shkrimet e Marksit, por ato zhvillojnë ide në drejtime të ndryshme. Sociologu Emanuel Ullerstin, në teorinë e vet lidh historinë dhe sistemin kapitalist me atë që quhet perspektiva e sistemit kapitalist botëror. Në librin e tij "*Sistemi modern botëror*", ai shqyrton me kujdes dhe sistematikisht lindjen dhe zhvillimin e kapitalizmit në Europë që në shekullin 16-të. Në çdo fazë të procesit historik, ai identifikon zona gjeografike bazë ku zhvillimi është më i avancuar dhe sektori bujqësor është në gjendje të mbështesë punëtorët industrialë. Ullerstini gjithashtu identifikon edhe zona industriale periferike, ku lënda e parë nxirret për të zhvilluar zonën bazë dhe puna e pakualifikuar përdoret për aktivitete më pak produktive. Zona bazë mban pozicionin e saj në kurriz të periferisë. Midis bazës dhe periferisë ndodhet gjysmëperiferia, ku ndodhin një sërë aktivitete të ndryshme. Ullerstini, duke pasqyruar historinë, paraqet ndryshimet që ndodhin.

Shtetet që ndodhen në gjysmëperiferi mundet që, në një periudhë tjetër historike, të lëvizin drejt bazës, ose ndonjëherë ndodh edhe e kundërta. Për shembull, gjatë viteve '80, vende gjysmëperiferike, si Tajvani dhe Koreja e Jugut, lëvizën drejt bazës dhe disa shtete të periferisë, si Tajlanda dhe Malajzia, lëvizën drejt gjysmëperiferisë. Kështu, për Ullerstinin dhe radikalistë të tjerë, vëmendja tërhiqet në ndryshimet e dukurisë së gjerë të kapitalizmit (Marks, 1977). Sipas tyre asnjë sistem politik nuk mund të jetë i kuptueshëm pa u referuar tek struktura e kapitalizmit. Por, nga ana tjetër e medaljes ka diçka që e dallon perspektivën e një sistemi botëror nga ndonjë tjetër, është këmbëngulja që njësi e analizës është një sistem botëror i përcaktuar në terma juridikë, politikë, kulturorë, gjeografikë dhe kritere të tjera, të cilat kanë rëndësinë e tyre në shpjegimin e fenomeneve të kapitalit diversiv.

Duke e bazuar historinë në rëndësinë e procesit prodhues, një grup tjetër i besimeve radikale supozon pararojën e ekonomisë për të shpjeguar të gjitha dukuritë e tjera (Chiot 2012). Kjo qartësisht diferencon radikalizmin nga liberalizmi dhe realizmi. Për liberalët, ndërmjetësimi ekonomik është një shpjegim i mundshëm për bashkëpunim ndërkombëtar, por përsëri mbetet vetëm një nga faktorët. Për realistët dhe neorealistët, faktorët ekonomikë janë vetëm një nga elementët e fuqisë, vetëm një komponent i strukturës ndërkombëtare. Por, në asnjë nga këto dy teori, ekonomia nuk është faktori i vetëm dhe vendimtar. Nga ana tjetër, në radikalizëm, faktorët ekonomikë marrin rëndësi vendimtare. Për shembull, radikalët feministë, të bazuar në traditën marksiste, sugjerojnë se rrënjët e shtypjes kundër grave gjenden në sistemet shfrytëzuese kapitaliste.

Një grup i tretë i besimeve radikale përqëndrohet në strukturën e sistemit global. Kjo strukturë në teorinë marksiste është hierarkike dhe është në përgjithësi nënprodukt i imperializmit ose përhapjes së një forme të caktuar ekonomike në zona të ndryshme të botës. Ekonomisti britanik Xhon Hobson (1858-1940) teorizoi se ekspansioni ndodh kur plotësohen këto tre kushte:

- Së pari, mbiprodhim materialesh dhe shërbimesh në vendet më të zhvilluara;
- Së dyti, nënkonsumim nga shtresat e ulëta në vendet e zhvilluara për shkak të pagave të ulëta;
- Së treti, mbikursime të borgjezisë dhe shtresave të larta në shtetet e zhvilluara sunduese.

Në mënyrë që të zgjidhin këto tre probleme, shtete të ndryshme historikisht kanë pasur zhvillim dhe radikalët argumentojnë se shtetet e zhvilluar gjithmonë shohin zhvillimin si zgjidhje të problemit; mallrat gjejnë tregje të reja për t'u shitur në rajone të nënzhvilluara dhe fitimet investohen në tregje të reja. Imperializmi sjell rivalitet midis shteteve në zhvillim, duke krijuar në bazë të interpretimit të realistëve një "përleshje" për balancën e fuqisë. Për radikalët, imperializmi prodhon një sistem ndërkombëtar hierarkik, në të cilin ka mundësi për disa shtete, organizata e individë, dhe pengesa për disa të tjerë. Shtetet e zhvilluar mund të zgjerohen, duke krijuar mundësinë për shitjen e mallrave dhe fitime në eksport. Në të njëjtën kohë, shtetet në zhvillim janë gjithmonë të varur dhe pengohen nga veprimet e shteteve të zhvilluara. Hobsoni, i cili e qortoi imperializmin si joracional, të rrezikshëm dhe potencialisht konfliktues, nuk e shihte atë si të pashmangshëm.

Teoristët radikalë theksojnë teknikat e shtypjes dhe sundimit që ndodhin nga zhvillime ekonomike të pabarabarta të vetë sistemit kapitalist (Marks, 1976). Zhvillimi i pabarabartë autorizon dhe lejon shtetet sundues të shfrytëzojnë shtetet më të dobët; dinamika e kapitalizmit dhe ekspansioni ekonomik e bëjnë këtë shfrytëzim të domosdoshëm, në mënyrë që shtetet më të fuqishme të mbajnë pozitën e tyre dhe struktura kapitaliste të mbijetojnë. Ndërsa realistët e shohin balancën e fuqisë dhe diplomacinë si mekanizëm për të fituar dhe për të mbajtur fuqinë, radikalët marksistë i shohin teknikat ekonomike të sundimit dhe shtypjes si mënyra pushteti nëpër botë, variantet për shtetet e dobëta janë të pakta dhe joefektive (Cooper 2011).

Revolucionari rus dhe lideri komunist Vladimir Lenin, në veprën "*Imperializmi, etapa më e lartë e kapitalizmit*" (Lenin, 1976) argumenton se "imperializmi drejton në mënyrë të pashmangshme drejt luftës." Lenini besonte se "shtetet kapitaliste do të zgjeroheshin me anë të imperializmit, nuk është një zgjidhje, por një nevojë. Kur tregjet në zhvillim janë ndarë midis shteteve kapitaliste, atëherë lufta bëhet e pashmangshme midis shteteve kapitaliste që duan kontroll mbi këto tregje. Lufta atëherë është rezultat i konkurrencës ekonomike kapitaliste."

Radikalët e ditëve të sotme pranojnë faktin se kapitalistët mund të përdorin teknika më të sofistikuar kontrolli. Radikalët bashkëkohorë, siç janë teoristët e varësisë, i atribuojnë një rëndësi primare korporatave shumëkombëshe dhe bankave ndërkombëtare që janë të vendosura në shtetet e zhvilluara, duke realizuar një kontroll thelbësor në shtetet në zhvillim. Këto organizata shihen si aktorë kryesorë në vendosjen dhe mbajtjen e marrëdhënieve të varësisë, ata janë agjentë të hyrjes, aktorë jodashamirës, siç do karakterizoheshin nga liberalët, ose aktorë dytësorë, siç do t'i karakterizonin realistët. Këto organizata janë në gjendje të krijojnë marrëdhënie tranzicioni me elitat në vendet në zhvillim, kështu që elita vendore në të dy vendet, ato shfrytëzues dhe ato të shfrytëzuar, janë të lidhura fort në një raport simbiotik.

Teoristët e varësisë, veçanërisht ata nga Amerika Latine (Raul Prebisch, Fernando Enrike Kardoza), besojnë se mundësitë për shtetet e periferisë janë të pakta. Meqë termat bazikë të tregtisë janë të pabarabartë, këto shtete kanë shumë pak mundësi të jashtme. Por gjithashtu, ata kanë edhe pak mundësi të brendshme, sepse pengesat e brendshme janë të shumta, siç janë problemet e pronës dhe struktura e klasës sociale. Kështu, si realistët edhe teoristët e varësisë janë shumë pesimistë për mundësinë e ndryshimit. Më së fundi, radikalët janë në mënyrë uniforme normativë në orientimin e tyre. Ata e vlerësojnë strukturën e hierarkisë kapitaliste si të keqe dhe metodat e saj shfrytëzuese. Ata kanë normativa të qarta dhe pozicione aktiviste

rreth asaj se çfarë duhet të bëhet që të përmirësojnë pabarazitë, duke filluar nga revolucionet radikale dhe organizatat revolucionare, të mbështetura nga Lenini, në ndryshime më të mëdha të sugjeruara nga teoristët e varësisë.

Ndërsa nga ana tjetër radikalizmi nuk mund të shpjegojë dot se pse kishte bashkëpunim midis vendeve socialiste dhe kapitaliste para Luftës së Ftohtë (Rose & Teperman 2012) nuk shpjegon përse ka kaq shumë divergjencë midis shteteve jokapitaliste. Gjithashtu, radikalizmi nuk mund të shpjegojë si dhe pse disa shtete në zhvillim kanë adoptuar një sistem kapitalist që të shpëtojnë nga varësia politike dhe ekonomike. Radikalizmi nuk mund t'i parashikonte këto zhvillime. Edhe radikalizmi, ashtu si liberalizmi dhe realizmi, nuk mund të parashikonte rënien e Bashkimit Sovjetik, mundësisht një nga ndryshimet më kuptimplote të shekullit të 20-të. Çdo teori gabohet në këtë fakt historik. Në rrethe të tjera, radikalizmi ka mbijetuar si një teori e vullnetit ekonomik dhe si teori që kërkon ndryshime madhore në strukturën e sistemit ndërkombëtar. Radikalizmi na ndihmon të kuptojmë rolin e forcave ekonomike brenda e midis shteteve dhe shpjegon dinamikën e globalizmit ekonomik që filloi në fundin e shekullit të 20-të.

Një nga ndryshimet që ka ndodhur në radikalizëm është përshtatja e tij në konstruktivizëm, i cili i ka kthyer studiuesit ndërkombëtarë tek pyetjet themelore, duke përfshirë natyrën e shtetit dhe konceptet e pavarësisë dhe shtetësisë. Zona të reja thelbësore hetimi janë hapur, siç janë rolet e gjinisë dhe etnicitetit, të cilat deri tani kanë qenë pothuajse të papranishme në marrëdhëniet ndërkombëtare. Ashtu si liberalizmi, realizmi dhe radikalizmi përpara tij, konstruktivizmi nuk është një teori uniforme. Disa shkencëtarë argumentojnë se është një teori pa përmbajtje. Në të vërtetë, shumë nga variablat e teorisë janë përcaktuar shumë lirshëm. Por konstruktivistët ruajnë qëndrimin se, nëse bota është kaq e komplikuar, asnjë teori në marrëdhëniet ndërkombëtare nuk është plotësisht e mundshme. Propozimi më i madh teorik i bërë nga konstruktivistët është që sjellja formohet nga besimet e elitës dhe identitetet e normat sociale. Individët në kolektiv krijojnë, formojnë dhe ndryshojnë kulturën me anë të ideve dhe praktikave. Shtetet dhe interesat kombëtare janë rezultati i identiteteve sociale të këtyre aktorëve. Kështu, objektet e studimit janë normat dhe praktikën e individëve dhe kolektivitetit, pa dalluar midis politikës vendore dhe politikës ndërkombëtare (Hobs, 2000).

Ted Hopf jep këtë analogji: “Skenari është një zjarr në një teatër, kur të gjithë po dalin nga daljet e sigurisë. Por, nga mungesa e njohurive të praktikave sociale të normave kushtetuese, strukturat nuk janë ende të përcaktuara. Edhe në një teatër vetëm me një dalje, kur të gjithë po vrapojnë për të dalë, kush shkon i pari drejt derës. A janë ata më të fortit apo të paaftët, gratë, fëmijët, të moshuarit apo të dobët? Për të vendosur rezultatin, duhet të dimë më shumë rreth situatës sesa rreth shpërndarjes së fuqisë materiale ose strukturës së autoritetit, duhet të dimë rreth kulturës, normave, institucioneve, procedurave, rregullave dhe praktikave sociale që përbëjnë aktorët dhe vetë strukturën.”

Konstruktivistët i ndryshojnë strukturat. Një nga teoristët më të njohur konstruktivistë, Aleksandër Uendt, argumenton se struktura politike, e anarkisë ose e kapacitetit material, nuk shpjegon asgjë, na tregon shumë pak rreth sjelljes së shtetit. “Nuk parashikon nëse dy shtete do të jenë miq ose armiq; ose do të njohin pavarësitë e njëri-tjetrit, ose do të kenë marrëdhënie midis tyre, etj”. Çfarë duhet të dimë, është identiteti. Dhe identitetet ndryshojnë, duke u angazhuar në veprime bashkëpunuese dhe duke mësuar. Nëse sistemi është anarkik, varet nga shpërndarja e identiteteve dhe jo nga shpërndarja e kapacitetit ushtarak, ashtu siç mendojnë realistët. Në qoftë se shteti identifikohet vetëm me vetveten, atëherë sistemi është anarkik. Në qoftë se shteti identifikohet me të tjerët, atëherë sistemi nuk është anarkik.

Ashtu si realistët dhe institucionalistët neoliberalë, konstruktivistët e shohin fuqinë si të rëndësishme. Por, kur të tjerët e shohin fuqinë në terma materiale (ushtarake, ekonomike,

politike), konstruktivistët nga ana tjetër e shohin fuqinë në terma të shpërndarë, siç janë idetë, kultura dhe gjuha. Pushteti ekzistonte midis çdo shkëmbimi që ndodh mes aktorëve dhe synimi i konstruktivistëve është të gjejnë burimin e pushtetit. Kontributi i tyre unik është që t'i shndërrojnë burimet e pushtetit në ide dhe të tregojnë se si këto ide formojnë dhe ndryshojnë identitetin. Për të gjithë energjinë që konstruktivizmi ka krijuar, kjo pikëpamje është shumë e kritikuar. Pa asnjë realitet objektiv “ku bota është në syrin e mbajtësit”, nuk ka përgjigje të drejta ose të gabuara, vetëm perspektiva individuale dhe shembuj të zgjedhur nga studiues konstruktivistë lejojnë të shohim zhvillimin e alternativave teorike.

Duke analizuar Luftën e Gjirit Persik përmes përdorimit të këtyre teorive të ndryshme (Cooper 2011), na bëhet e mundur të krahasojmë këto teori në praktikë. Liberalët kanë prirjen të fokusohen në dy faktorë të Luftës së Gjirit Persik.

Së pari, një shpjegim liberal se përse lufta ndodhi, do të përqëndrohej në analizën e nivelit individual dhe nivelit të shtetit. Kështu, Sadam Huseini e keqinterpretoi komunitetin ndërkombëtar dhe nuk e kuptoi se ai do të përgjigjej me një forcë kolektive ndaj tij. Huseini e bëri këtë gabim jo një por dy herë në histori. Herën e parë ai po përpiqej të rregullonte një situatë ilegale të trashëguar nga perandoria koloniale britanike (faktet që fushat e naftës së Kuvajtit kishin qenë historikisht pjesë e provincës së jugut të Irakut, të Basrës). Në luftën e dytë ai po reagoonte ndaj vështirësive brenda Irakut; kushtet e rënda ekonomike, ulja e të ardhurave nga nafta dhe gjithë problemet që kishin ndodhur në familjen drejtuese në Irak.

Së dyti, një analizë liberale do të theksonte suksesin relativ të përgjigjes kolektive ndërkombëtare që ndodhi pas pushtimit të Kuvajtit nga Iraku (kjo përgjigje nuk ishte dhe aq kolektive në luftën e dytë, por përsëri kolektiviteti ndërkombëtar edhe pse më i dobët, ndodhi). Për shumë nga liberalët, përgjigja e Kombeve të Bashkuara dhe koalicionit ndërkombëtar ishin ilustrime të Rendit të Ri Botëror (Armstrong 2012), në të cilin fuqitë më të mëdha, së bashku me disa shtete në zhvillim, bashkohen kundër një shteti agresor. Komuniteti ndërkombëtar duhej të pranonte drejtimin e Shteteve të Bashkuara, por edhe Shtetet e Bashkuara nuk mund të bënin si të donin, sepse ishin të përgjegjshme përpara komunitetit botëror.

Në të kundërt, versioni i një realisti për Luftën në Gjirin Persik do të theksonte sistemin ndërkombëtar të anarkisë, ku nuk ka parandalime efektive ndaj pushtetit vendas. Lufta e Gjirit Persik paraqet edhe njëherë një rast ku dy nga protagonistët kryesorë, Iraku dhe Shtetet e Bashkuara të Amerikës, po vepronin në bazë të perspektivave të interesave të shtetit (kjo ndodh sidomos më shumë gjatë luftës së dytë). Në luftën e parë, Iraku vendosi që siguria jetike e tij do të bëhej me hyrjen në Gjirin Persik, po shihte ekonominë e brendshme që po shkatërrohej nga rënia e të ardhurave të naftës. Një mënyrë për të zgjidhur këto dilema ishte të pushtonte Kuvajtin, një përgjigje racionale kjo duke konsideruar që Shtetet e Bashkuara kishin lënë të kuptohej se do të ishin shumë të pavendosura të ndërhynin. Kur Iraku pushtoi me sukses Kuvajtin, përgjigja e Shteteve të Bashkuara ishte në përputhje me interesat kombëtare, bazuar në teorinë realiste (Brezezinski 2012). Rezervat e naftës së Kuvajtit (dhe sidomos të fqinjëve të Arabisë Saudite) ishin kritike për Shtetet e Bashkuara, këto rezerva duhet të mbareshin nën kontrollin e fuqive miqësore dhe jo armiqësore. Detyra e Shteteve të Bashkuara, si lideri i koalicionit ndërkombëtar kundër Irakut, ishte që të bindte shtetet e tjera (sidomos Japoninë, Britaninë e Madhe dhe Francën) se ishte në interesin e tyre kombëtar të largonin Irakun nga Kuvajti dhe të ndëshkonin Irakun për veprimin e tij agresiv (Kuper 2011).

Në mendimin realist, balanca e fuqive midis Shteteve të Bashkuara dhe Bashkimit Sovjetik gjatë Luftës së Ftohtë, krijoi stabilitet në Lindjen e Mesme (Fridman 2012). Klientët e ndryshëm të superfuqive parandaloheshin në veprimet e tyre nga superfuqitë. Rënia e Bashkimit Sovjetik, dhe sidomos pamundësia dhe dëshira për të ndihmuar Irakun, detyruan Irakun të merrte masa

drastike që nuk do t'i kishte provuar gjatë Luftës së Ftohtë. Realistët nuk shohin ndonjë rregull të ri botëror, por një vazhdimësi të jostabilitetit në sistemin anarkik. Shtetet duhet të jenë gati të përdorin rezervat e tyre të plota që të kontrollojnë fuqinë me fuqi.

Në interpretimin radikal, ashtu si një realist do të kishte prirjen të fokusohet në strukturën e sistemit ndërkombëtar, për radikalët kjo është rënjosur në sistemin historik kolonial dhe lidhjet e tij bashkëkohore. Kolonializmi politik lindi një sistem imperialist në të cilin nevojat ekonomike në shtetet kapitaliste ishin gjëja më e rëndësishme. Në Lindjen e Mesme kjo do të thoshte imperializëm nga Perëndimi për të siguruar rezervat e naftës (Brzezinski 2012). Në kohët e kolonive, imperializmi organizohej nga shteti, kurse sot imperializmi praktikohet nga korporatat shumëkombëshe. Kështu, kompanitë ndërkombëtare të naftës, drejtpërdrejt të kërcënuara nga pushtimi i Kuvajtit nga Iraku, shtynë Perëndimin që t'i përgjigjej agresionit të Irakut me forcë.

Radikalët, sidomos teoristët e varësisë, nuk do të habiteshin aspak kur shtetet bazë të sistemit kapitalist, Amerika dhe aleatët e saj iu përgjigjen me forcë Irakut, në kohën që ai kërcënoi interesat e tyre kritike në naftë. Gjithashtu, ata nuk prisnin që sistemi ndërkombëtar të ndryshonte në fundin e Luftës së Ftohtë. Ndryshimet e mëdha në sistemin e fuqisë ndërkombëtare që kërkojnë radikalët nuk kanë ndodhur ende.

Konstruktivistët e shpjegojnë Luftën e Gjirit Persik si një konflikt midis dy identiteteve dhe dy institucioneve të lira, pan-arabizmi në një anë dhe sovraniteti i shteteve nga ana tjetër (Fridman 2012). Pan-arabizmi pozicionon unitetin e botës arabe dhe shtete specifike sovraane. Identiteti arab është krijuar përgjatë historisë nga kontakte të shumta midis komuniteteve arabe. Pan-arabizmi përfaqëson një komb me interesa të përbashkëta dhe një identitet që është i ndryshëm nga ai i Perëndimit. Nga ana tjetër, është sovraniteti i shtetit, një praktikë e krijuar historikisht, që shtete të tjera të mos ndërhyjnë në problemet e brendshme të shteteve të ndryshme.

Në Lindjen e Mesme kishte një tension konstant midis këtyre dy identiteteve. Në Luftën e Gjirit Persik, Sadam Huseini bëri gabim llogaritë me Arabinë Saudite dhe e mori atë si një shtet pan-arabik dhe jo si një shtet sovran. Iraku mendoi se Arabia Saudite asnjëherë nuk do të lejonte forcat amerikane në një territor arab, për t'iu kundërpërgjigjur agresionit të Irakut ndaj Kuvajtit. Në qoftë se Iraku do ta kishte kuptuar se Arabia Saudite ishte një shtet sovran, atëherë ai do të kuptonte se një ndërhyrje e Shteteve të Bashkuara ishte shumë e mundur (Fridman, 2012). Në pikëvështrimin e Sadamit, ai ishte duke bashkuar pjesë të botës arabe, por ai nuk parashikoi që do kishte kaq shumë kundërshtim ndaj veprimeve të tij. Përleshja midis dy identiteteve ishte e përgjegjshme për konfliktin.

Bibliografia

- Armstrong, D. (2009). Organizatat Ndërkombëtare në Politikën Botërore, Tiranë
- Brzezinski, Z. (2012). Amerika dhe kriza e Fuqive Globale, Tiranë
- Chirot, D. (2012). Si ndryshojnë shoqëritë, Tiranë
- Cooper, R. (2012). Shpërbërja e Kombeve, Tiranë
- Fridman, G. (2012). Parashikimi për shekullin XXI, Tiranë
- Kant (1957). *Page e përbërshme*, ed. Luis Uajt Bek, New York, McMillan Kompani.
- Lenini, V. (1976). Imperializmi faza më e fundit e Kapitalimit, Tiranë
- Marks, K. (1976). Kapitali Vëllimi II, Tiranë, f. 113-116
- Marks, K. (1977). Rreth kritikës së ekonomisë politike, Tiranë
- Rose, G. Dhe Teperman, J. (2012). Përplasja e ideve, Tiranë, f. 187